

Karjalaisen kulttuurin ja karjalan kielen säilyttämisen monet haasteet

Pekka Zaikov

Karjalaiset asuvat Venäjän luoteisosissa Karjalan Tasavallassa sekä Tverin, Leningradin ja Murmanskin alueilla. Venäjällä asuvien karjalaisten lukumäärä on lähes 120 000 henkeä. Karjalaisia asuu myös Suomessa, jonne he ovat siirtyneet eri historian vaiheissa. Karjalan kieli kuuluu suomalais-ugrialaisten kielten itämerensuomalaiseen haaraan. Nykyään karjalan kieli kuuluu uhanalaisiin kieliin. Tarkastelen seuraavassa nykyisen tilanteen taustaa ja syitä karjalaisten historian valossa.

Neuvostojen kielipolitiikka Karjalassa

Nykyinen karjalaisten kulttuuri- ja kielitilanne on ollut riippuvainen Neuvostoliiton kansallisesta politiikasta. Sen ristiriitaisuus oli siinä, että puhuttiin kaikkien kansojen kulttuurien ja kielten samanarvoisuudesta, mutta todellisuudessa kehitettiin yleisneuvostoliittolaista kulttuuria, jonka ainoana kielenä koko maassa oli venäjä. Käytössä olivat kovat ideologiset sanktiot, joiden seurauksina muiden kansojen kulttuurit ja kielet supistivat käyttökenttäänsä ja rupesivat käytännössä elämään vain perhepiirissä. Pienten kansojen kulttuureita muistettiin vain suurina juhlina, jolloin piti näyttää, että niistä huolehditaan. Tuon ajan kaksinaismoraali määritteli vallanpitäjien suhtautumista myös karjalaisiin. Niinpä karjalaisten lukumäärä väheni jatkuvasti. Tosin täytyy sanoa, että vuodesta 1835 vuoteen

1939 heidän lukumääränsä kasvoi 171 000 hengestä 250 000 henkeen. Tuona ajanjaksona karjalainen kulttuuri ja karjalan kieli kehittyivät luonnollisissa oloissa karjalaisissa kylissä. Silloin karjalaiset olivat pääasiassa yksikielisiä, joskin jotkut, varsinkin miehet, osasivat puhua myös venäjää. Vuonna 1959 karjalaisia laskettiin olevan 160 000 ja nykyään hieman vajaat 120 000 henkeä. Eli karjalainen väestö on vuosi vuodelta yhä enemmän vaihtanut kieltä venäjäksi. Kun läntisimmässä ryhmässä eli Karjalan Tasavallassa 1920-luvulla laskettiin olevan 108 000 karjalaista, niin nykyisistä asukkaista karjalaisiksi kutsuu itseään 65 000 henkeä, joista vain puolet sanoo äidinkielenään karjalan.

Tverin Karjalassa assimilaatio eteni vielä nopeammin. 1920-luvulla siellä asui 140 000 karjalaista (56 % Neuvostoliiton karjalaisten määrästä). Vuonna 1979 heitä oli enää noin 22 prosenttia (Virtaranta 1986:12) ja nykyään vain 23 000 (noin 16 %). Tosin monet tutkijat ovat sitä mieltä, että siellä täytyisi olla enemmän karjalaisia kuin viralliset luvut kertovat. 1930-luvulla Tverin karjalaisille opetettiin koulussa äidinkieltään yli viisi vuotta. Esimerkiksi vuonna 1931 alueella opetettiin karjalaa 84 koulussa. Karjalan Tasavallassa taas ei tuolloin opettu karjalaa. (Golovkin 1998:39).

Venäjän vallankumous muutti suuresti karjalaisten elämää. Pohjois-Karjalassa alkaa

esiintyä mielipiteitä, joiden mukaan Karjala on erotettava Venäjistä ja perustettava itsenäinen valtio. Vienankarjalaiset järjestivät kokouksia, joissa vaadittiin Karjalan irtautumista Venäjistä. Sen takia Venäjän hallituksen päämies V. Lenin kutsui Karjalaan Edvard Gyllingin tarkoituksenaan luoda uusi Venäjän osavaltio nimeltään Karjalan Työväen Kommuuni. Vuonna 1920 se perustettiin ja siihen liitettiin myös venäjänkieliset Äänisen takaiset seudut. Lokakuussa 1920 Suomen ja Venäjän välillä oli solmittu Tarton rauhansopimus, jossa mm. oli sovittu että Karjalassa ”paikallinen kieli (siis karjalan kieli) tulee hallinnon, lainsäädännön ja opetuksen kieleksi”. Tämä hyvin tärkeä sopimuksen kohta, joka olisi mahdollistanut karjalan kielen ja kulttuurin kehittämisen, jäi vain paperille. Neuvosto-Venäjän ja Karjalan johto eivät ryhtyneet minkäänlaisiin käytännön toimiin mahdollistaakseen karjalan kielen kehityksen uusissa olosuhteissa. Päinvastoin, Karjalan johtajat yrittivät kaikin keinoin estää karjalan kirjakielen luomisen. Tätä perusteltiin mm. karjalan kielen kehittämättömyydellä, eri murteiden eroavuuksilla ja vallankumouksen jälkeisen ajan aineellisella puutteella.

Vallanpitäjien suhtautumista karjalan kieleen ja karjalaiseen kulttuuriin kuvastaa hyvin seuraava neuvostojen 1. Yleiskarjalan edustajakokouksen (1921) päätöslauselma, jossa sanotaan, että ”venäjän kieli on suurelle osalle karjalaisia oma kulttuurikieli” ja että ”karjalan kirjakielen elvyttäminen on tarpeeton ja mahdoton tehtävä” (Yleiskarjalaisten Neuvostojen 1. edustajakokous, 1990:224).

Kun karjalan kielen käyttö oli ensin tehty mahdottomaksi, annettiin karjalaisille lapsille mahdollisuus opiskella koulussa venäjäksi ja osittain suomeksi. Suomen kielen taito oli ja on toki edelleenkin karjalaisille tarpeellinen, onhan Suomi naapurimaamme ja suomi lähin sukukielemme. Mutta tällainen kielikysymyksen ratkaisu jarrutti kovasti karjalan kielen ke-

hitystä ja muokkasi suhtautumista siihen.

Suomen kielen ottaminen Karjalassa kirjakieleksi venäjän rinnalle oli pikemminkin poliittinen kuin kulttuurinen toimenpide. Leninin ja sittemmin Stalinin aikaiset hallitukset elättelivät haavetta ”maailman vallankumouksesta”. Kommunistit toivoivat näkevänsä koko Fennoskandian sosialistisena valtiona. Karjalan geopoliittinen sijainti oli tärkeä, sillä siellä koulutettiin suomea taitavia agitaattoreita, joita sitten lähetettiin Suomeen järjestämään maanalaista työtä. Ajatusta edisti myös se, että jonkin verran punakaartilaisia oli kansalaissodan jälkeen paennut Suomesta Karjalaan ja muutamat olivat päässeet mukaan hallintoelimiin. Näistä syistä karjalan kielen kehittäminen julistettiin perspektiivittömäksi ja haitalliseksi. Oli hyvinkin paradoksaalista, että karjalan kieli, jonka puhujien keskuudesta oli kerätty Kalevalan runot ja joka oli vahvasti vaikuttamassa suomen kirjakielen syntyyn, oli edustajakokouksen jäsenien mukaan kelvoton kehittämään karjalaista kulttuuria.

Neuvostoliiton ja Suomen suhteet kiristyivät 1930 luvun lopulla. Neuvostoliittoon siirtyneitä suomalaisia kommunisteja ja samoin myös karjalaisia alettiin vangita, ampua ja viedä Siperiaan. Suomen kieli julistettiin nyt porvarilliseksi ja jopa fasistiseksi.

Suomen kielen menetettyä suosikkiasemansa karjalan kieleen alettiin suhtautua suopeasti. Karjalan kieltä ja sen murteita ruvettiin tutkimaan professori Dmitri Bubrihin johdolla. Hän julkaisi vuonna 1937 Karjalan kielen kieliopin. Sen perusteella kirjoitettiin karjalan kielioppeja ja lukukirjoja käyttämällä venäjänkielistä kirjaimistoa (Beljakov 1934, Fortunatova 1938, Anisimov 1939). Tällainen keinotekoinen kirjakieli tuntui karjalaisilta hyvin vieraalta ja sitä opetettiin kouluissa vain noin puolitoista vuotta. Näin lyhyessä ajassa kirjakieli ei ehtinyt vakiintua karjalaisten käyttöön.

Äidinkielen opetus päättyi toisen maail-

mansodan syttyessä, sillä karjalaista väestöä siirrettiin asuinsijojensa itäpuolelle venäläisiin kyliin, joissa kouluopetus tapahtui vain venäjäksi. Sodanjälkeisinä vuosina ei karjalan kielen opettamisesta enää edes keskusteltu. Karjalaan tuli paljon uutta venäjänkielistä väestöä, koska alueella aloitettiin laajoja metsien hakkuita ja rakennettiin uusia tehtaita ja vesivoimaloita. Karjalaisten kylien määrä väheni ja karjalaiset alkoivat sulautua venäjänkieliseen väestöön. Venäjän kieli sai karjalaisten keskuudessa vahvan aseman välineenä, joka lisäsi yhteisymmärrystä eri kansallisuuksien kesken ja mahdollisti koulutuksen saamisen. Syntyi jopa sellainen käsitys, että karjalan kielen osaaminen häittää venäjän kielen omaksumista.¹

Toisen maaailmansodan päätyttyä perustettiin Suomalais-Karjalainen Neuvostotasavalta. Silloin annettiin inkeriläisille lupa muuttaa Karjalaan. Heistä suuri osa oli pakosiirretty kotiseudultaan Siperiaan. Vuonna 1940 karjalaisissa kouluissa ruvettiin uudelleen opettamaan suomen kieltä. Karjalaiset olivat silloinkin passivisia oman kulttuurinsa ja kielensä säilyttämisen kysymyksissä.

Vuosina 1960-80 Neuvostoliitossa puhutaan yhteisen ”neuvostokansan” syntyisestä, jonka tärkeimpänä tunnuksena on yhteinen neuvostokulttuuri venäjänkieliseen. Tämä ideologia vaikutti suuresti pienten kansallisuksien kulttuurien ja kielten säilymiseen. Prestiisikieleksi tuli venäjä. Kaikki opetus kouluissa ja korkeakouluissa tapahtui ainoastaan venäjäksi. Karjalaisissa kylissä puhuttiin yhä

1. Tällaisen kielipolitiikan seuraukset näkyvät väestönlaskennassakin: vuonna 1935 karjalaisista 51 % osasi kirjoittaa vain venäjää, 23 % venäjää ja suomea ja 26 % vain suomea. Myöhemmin vuonna 1959 19 % karjalaisista ilmoitti venäjän äidinkielekseen. Tämä venäjänkielistynyt ryhmä käsitti 10 % maaseudulla asuvista ja 38 % kaupungeissa asuvista karjalaisista. Vuonna 1989 jo 28 % karjalaisista ilmoitti venäjän äidinkielekseen.

enemmän venäjää. Lisäksi hävitettiin ns. perspektiivittömiä kyliä, joihin monet karjalaiset kylätkin tuomittiin kuuluviksi. Vuonna 1939 Karjalassa oli lähes 3 000 kylää, vuonna 1989 vain 670. Viimeisen väestönlaskennan mukaan vain puolet karjalaisista sanoo karjalaa äidinkielekseen. Vaikka aikuiset puhuvatkin vielä aika hyvin karjalaa, on useimpien lasten ja nuorten kielitaito jo heikko. Parhaimmassa tapauksessa he vain ymmärtävät sitä. Usein voi kuulla, että vanhemmat puhuvat lapsilleen karjalaa ja nämä vastaavat venäjäksi.

Kirjakielen luomisen välttämättömyys

Karjalainen väestö ymmärsi aina kuitenkin, että heillä on oma äidinkieltensä ja puhui kieltä kaikesta huolimatta. Karjalainen älymyösti tiesi, että kielen säilymisen edellytys oli saada aikaan kirjakieli, jota opetettaisiin sekä kouluissa että muissa opetuslaitoksissa. Perestroikan eli avoimuutta tavoittelevan uudistuspolitiikan alettua pidettiin Petroskoissa vuonna 1987 ”Karjalaiset”-niminen konferenssi. Siellä päätettiin luoda karjalan kirjakieli kahdessa muodossa, toinen nojautuen livvin päämurteeseen, toinen varsinais-karjalaan, tarkemmin pohjois-vienan murteeseen. Molemmat päämurteet kattaisivat suuria Karjalan tasavallan alueita. Tällainen ratkaisu oli välttämätön. Yhtenäinen kirjakieli olisi vieras useimmille karjalaisille, varsinkin kun karjalaisten identiteetti oli vielä monin paikoin heikko.

Karjalan kansa ei ole vielä tänäänkään valmis yhteiseen kirjakielimuotoon. Tverin karjalaisille opetetaan oman aapisen ja lukukirjojen mukaan. On esitetty myös ajatus, että pohjois-vienalaisille opetettaisiin suomen kirjakieltä. Pohjois-vienalaiset murteet ovat karjalan murteista lähimpänä suomen kirjakieltä. Mutta jos näin helppo olisi elvyttää karjalan kieltä suomen kielen avulla, niin se olisi tapahtunut jo aikoja sitten. Karjalaiset oppivat kyllä mielellään suomea, mutta he eivät käytä sitä joka-päiväisessä elämässä, vaan silloin, kun käyvät

Suomessa tai puhuvat suomalaisten kanssa. Karjalan he kokevat omaksi äidinkielekseen ja kuulevat tai puhuvat sitä kotonaan.

Oman kielen merkityksen korostuminen 1990-luvulla

Karjalan Tasavallassa kirjoitettiin ja painettiin 1990-luvun alussa aapisia ja luku- ja sanakirjoja sekä ruvettiin opettamaan karjalaa kouluissa. Alussa opettajilla ja tutkijoilla riitti intoa tehdä työtä kulttuurin ja kielen hyväksi. Ensimmäisen kuuden vuoden aikana karjalan kieltä opiskelevien määrä kasvoi 300:sta 2500 henkeen. Vuonna 1995 karjalaa (vienankarjalaa ja livviä) opetettiin 60 koulussa 2522 koululaiselle ja 50 päiväkodissa 1364 lapselle (ks. myös Markianova 2000:13-22, Zaikov 1995:109-115 ja 2000:23-30). Karjalan kielen opiskelijoiden ja koulujen määrästä kertoo seuraava taulukko

lukuvuosi	kouluja opiskelijoita	
1989 – 1990	11	301
1992 – 1993	38	1181
1993 – 1994	55	1487
1994 – 1995	53	1577
1995 – 1996	60	2522
1996 – 1997	53	2205
1997 – 1998	57	2388
1998 – 1999	51	2159
1999 – 2000	56	2003
2000 ² – 2001	52	2149
2002 – 2003	52	1816
2003 – 2004	49	1824
2004 – 2005	53	2237
2005 – 2006	50	2156

Alueen molempiin yliopistoihin perustettiin karjalan kielen laitokset, jotka rupesivat valmistamaan päteviä opettajia. Perustettiin karjalankielinen lehti *Oma mua*, jonka pääasialliset kielet ovat livvi ja vienankarjala.² Karjalan

2. Viisi vuotta sitten lehti jaettiin kahtia: toinen niistä *Oma mua* ilmestyy edelleenkin livviksi, toinen *Vienan Karjala* - vienaksi.

kielellä rupesi ilmestymään myös kaunokirjallisuutta.³ On käännetty myös hengellistä kirjallisuutta sekä erilaisia kertomuksia ja runoja on painettu karjalankielisten lehtien palstoilla.

Kansallisessa teatterissa esitettiin kolme karjalankielistä näytelmää. Kymmenen vuotta sitten Petroskoissa avattiin ensimmäinen suomalais-ugrilainen koulu, jossa opetetaan suomea, karjalaa ja vepsää. Kieliä opetetaan 3-4 tuntia viikossa. Mainittuja kieliä käytetään myös opetettaessa muita aineita.

Uusi kriisi 1990-luvun lopulla

Vuoden 1996 jälkeen alkoi kuitenkin sellaisten koulujen määrä, joissa opetettiin karjalaa, pikku hiljaa laskemaan. Nykyään 50 koulussa opetetaan karjalan kieltä. Opettamisen taso eräissä kouluissa ei täytä asetettuja vaatimuksia ja jotkut opettajat luopuvat karjalan kielen opettamisesta. Se johtuu nähtävästi siitä, että karjalan kielellä ei edelleenkaan ole mitään virallista asemaa. Kun taloudellinen tilanne rupesi huononemaan, ruvettiin vähentämään juuri karjalan kielen tunteja. Koulun rehtorilla on täysi oikeus tehdä niin, koska ei voitu supistaa kaikille pakollisten aineitten opetusta. Ainoastaan koulun rehtorin ja opettajien hyvä tahto takasi karjalan kielen opettamisen. Ellei sitä ole, kieltä ei ruveta opettamaan, vaikka karjalan opettamisen tärkeydestä identiteetin säilyttämiseksi puhutaankin aika paljon.

Tilanne huolestuttaa etenkin karjalaista älymystöä ja opettajia. Ratkaisevaa käännettä kielen elvyttämisessä me emme kuitenkaan ole vielä saavuttaneet. Omasta kokemuksesta-

3. Mainittakoon esimerkiksi VI. Brendojev Anusrandaine (1980), Hiilau huoli (1983), Kadajikko (1986), Sa olet armas (1989), Kylmil (1990), Runoja (1991), P.Lukin Tuhkimus (1981), Mindäh kägöi kukkuu (1990), Iče minä (1996), Z.Dubinina Silmykaivoine (1995), O.Mišina Kuldaine ildu (1993), Ratoi (1996), P.Sem'onov Ruadajat (1998), Al.Volkov Pieni D'essoilu, runokokoelma Omil pordahil (1999), Kuntijärvi Yhessä ylettih (2001), V.Karakina Rohkie tijani (2005).

ni voin sanoa, että yliopistoon pyrkijöiden karjalan kielen taito huononee vuosi vuodelta. Usein opiskelemaan tulee sellaisia, jotka ymmärtävät kieltä, mutta puhuvat sitä vain vaivoihin. Useimmiten vasta yliopistossa heillä herää oikea kiinnostus äidinkieltään kohtaan ja he rupeavat aktiivisesti puhumaan karjalaa.

Ongelma on siinä, että lapset eivät ole puhuneet aktiivisesti kieltä perheissään. Parhaimmassa tapauksessa he ymmärtävät yksinkertaisia asioita. Koulussa karjalan kielen opetus on edelleen järjestetty heikosti. Tavallisesti koulussa opetetaan karjalaa oppiaineena ainoastaan pari tuntia viikossa, eräissä kouluissa vain yksi tunti. Joissakin kouluissa taas sitä opetetaan fakultatiivisesti eli lukujärjestyksen ulkopuolella. Lisäksi karjalan kieltä opetetaan vain joka neljännelle karjalaislapselle.

Kaikista näistä asioista oli monet kerat kirjoitettu lehdissä ja puhuttu karjalaisten edustajakokouksissa, jotka pidetään kerran viidessä vuodessa. Tästä syystä Karjalan Opetusministeriön puitteissa ruvettiin hahmottelemaan Karjalan Tasavallan suomalais-ugri-laista koulua. Konseption laati vepsän kielen tutkija Nina Zaitseva vuonna 2000. Asiakirjan vahvisti vuonna 1997 Karjalan hallituksen puhemies.⁴ Venäjän taloudellinen tilanne ei kuitenkaan sallinut toteuttaa mainittua asiakirjaa.

Kansalliset järjestöt rupesivat vaatimaan opetusministeriöltä ja kansalliselta komitealta parannusta karjalan, vepsän ja suomen kielen opetukseen Karjalan Tasavallassa. Tuloksena oli, että hallituksen puheenjohtaja allekirjoitti päätöksen karjalan, suomen ja vepsän kielen opetuksen parantamisesta. Tähän dokumenttiin nojautuen yritettiin saada parannusta kuvattuun tilanteeseen. Jonkunlaista parannusta on kyllä saatu: on ruvettu opettamaan karja-

4. Sen mukaan karjalan kieltä olisi voinut opettaa 1-4 luokilla neljä tuntia viikossa, 5-9 luokilla opetettaisiin karjalan kielioppia, kirjallisuutta ja suomalais-ugrialaisten kansojen historiaa. Näitä oppiaineita opetettaisiin 8 tuntia viikossa. Ja 10-11 luokilla karjalaa ja kirjallisuutta opetettaisiin 2-6 tuntia viikossa.

laa niissä kouluissa, joissa ei sitä opetettu, monet koulut ovat saaneet suomalais-ugrilaisen koulun nimen ja saavat täten vakituista lisäpalkkaa karjalan ja suomen kielten opettamiseksi jne. Kuitenkin sekään ei tuntuvasti muuttanut tilannetta. Edelleenkin piirihohtajat ja koulujen rehtorit itse määräävät, miten ja minkä verran opetetaan karjalan kieltä.

Lainsäädäntö ei turvaa karjalaisten kielellisiä oikeuksia

Tilanteeseen voi saada ratkaisevaa muutosta vasta silloin kun karjalan kieli saa Karjalan Tasavallassa virallisen aseman. Sen takia Karjalan Lainsäädäntökokoukselle ehdotettiin uutta kielilakia, jonka mukaan karjalan kieli tulisi viralliseksi valtionkieleksi venäjän kielen rinnalla. Parlamentti ei hyväksynyt sitä. Myöhemmin Karjalan parlamentti käsitteli uutta perustuslakia. Siihen ehdotettiin taas lisäyksiä, joiden mukaan karjala olisi toisena virallisena kielenä tasavallassamme. Kun ehdotus käsiteltiin parlamentissa, päätös oli jälleen kielteinen. Syyt olivat molemmassa tapauksessa samanlaisia: 1) karjalan kieli ei ole vielä valmis olemaan virallinen kieli, 2) uudistuksen toteuttamiseen tarvitaan paljon varoja ja 3) jos karjalan kieli tulee viralliseksi kieleksi, niin se voi synnyttää kansallisuuksien välisiä eripuraisuuksia tasavallassa. Kun uutta perustuslakia käsiteltiin, venäjänkielissä lehdissä oli julkaistu suorastaan provosoiivia artikkeleita, joissa halveksittiin karjalaisia, heidän kulttuuriaan ja kieltään. Varsin aktiivisia tässä mielessä olivat žirinovskilaiset ja kommunistit.

Hallituksen Kansallinen komitea ehdottaa nyt käsiteltäväksi uutta kielilakia, jossa puhutaan ns. regionaalista eli alueellisista kielistä, joihin Karjalassa kuuluisivat karjala, suomi ja vepsä. Siinä ehdotetaan, että karjalan kieltä opetettaisiin tarpeen mukaan niissä kylissä missä asuu karjalaisia. Mielestäni ei ole syytä nimittää Karjalassa puhuttuja kieliä regionaali-

siksi. Termi ikäänkuin alentaa näiden asemaa verrattuna muihin suomalais-ugrilaisiin kieliin, jotka ovat nousseet venäjän rinnalla toiseksi viralliseksi kieleksi, kuten esimerkiksi komi, mari, mordva ja udmurtti.

Rahoitusta uudistukseen saataisiin kulttuuri-ohjelmista. Ehdotus ei ole hyvä, budjetissa ei useimmiten löydy rahaa ohjelmien rahoitukseen. Jos karjala olisi toisena virallisena kielellä, rahoitus sen opettamiseksi olisi itsestään selvä asia, sillä silloin budjetissa aina olisi maininta kielten opetuksesta. Täytyy siis edelleenkin ajaa kielilakia, jonka mukaan karjala tulisi venäjän kielen rinnalla toiseksi viralliseksi kieleksi Karjalan tasavallassa. Jos Karjalan Tasavallassa karjalan kieli kuolee, niin tuskinpa sen jälkeen on syytä säilyttää itsenäinen tasavalta, vaan on Karjalasta tehtävä tavallinen venäläinen alue. Venäjän hallituksella on pyrkimyksiä luoda Venäjästä unitaarinen valtio, missä ei olisi mitään kansallisia valtioita, vaan koko valtio olisi täysin venäjankielinen. Täten kansalliset kysymykset kuulisivat itsestään. Tämä asia ymmärretään hyvin kansallisissa valtioissa. Näissä kansallisissa valtioissa nouseekin vastarinta omien tasavaltojen säilyttämiseksi.

Karjalaisen kulttuurin säilymisen käytännön edellytykset

Pakostakin syntyy kysymys: mitä on tehtävä karjalaisen kulttuurin säilyttämiseksi? Ensimmäinen on maaseudulle saatava kunnollisia työpaikkoja. Toiseksi täytyy valistaa ihmisiä alkoholin liiallisen käytön vaaroista. Karjalan Tasavallassa on luotava sellainen tilanne, että ihmiset olisivat alkoholin käyttöä vastaan. Kolmanneksi täytyy rohkaista vanhempia puhumaan lasten kanssa karjalaa.

Viimeisen viidentoista vuoden aikana tilanne on jonkun verran muuttunut paremmaksi. Karjalaiset itse suhtautuvat jo positiivisesti oman kulttuurin ja kielen säilyttämiseen. Yhä useammat opettajat opettavat karjalaa. Se ilah-

duttaa ja antaa toivoa. Kalevalan kylässä on perustettu kielipesä, jossa lasten kera aamusta iltaan puhutaan karjalaa. Nämä lapset osaavat kouluun tullessaan äidinkieltään paremmin kuin muut. Heidän vanhempansakin toivovat, että heillekin opetettaisiin karjalan kieltä, että he voisivat puhua lastensa kanssa omaa kieltään. Heille on järjestettykin kielikursseja. (katso myös Zaikov 2005:461- 467).

Järjestötoiminnan merkitys karjalaisen identiteetin nostajana

Karjalaisten tärkein etujärjestö on Karjalan Rahvahan Liitto (KRL), joka perustettiin toukokuussa 1989. Liiton tavoitteena on säilyttää ja kehittää karjalaista kulttuuria ja karjalan kieltä, kasvattaa nuorisossa kunnioitusta karjalaista kulttuuria ja karjalan kieltä kohtaan, tutkia ja levittää tietoja karjalaisen kansan menneisyydestä ja nykyisyydestä sekä osallistua sellaisten ongelmien ratkaisemiseen, jotka koskevat karjalaista kansaa.

Ensimmäisenä toimintavuonna perustimme myös karjalankielisen kuoron ”Oma pajo”, joka rupesi keräämään ja esittämään aitoja karjalaisia lauluja. Nykyään kuorossa on yli 50 henkeä. Kuoron toiminnan merkitys on ollut huomattava. Nykyään Karjalassa on monta karjalankielistä laulukuoroa ja folkloreryhmää, jotka esittävät sekä perinteisiä että itse kirjoitettuja lauluja. Livviläisten, lyydiläisten ja osittain keskikarjalaisten asuma-alueilla venäläinen laulu rupesi syrjäyttämään karjalaista ja täten karjalainen lauluperinne pikku hiljaa häviää. Tällainen tilanne on syntynyt, koska karjalan kielellä pitkään aikaa ei ollut minkäänlaista asemaa. Tällä hetkellä on kuitenkin meneillään hanke, jossa tehdään uusi laulukirja, johon kootaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana syntyneet karjalankieliset laulut.

Vuonna 1993 kolmen seuran aloitteesta (KRL, Inkerin liitto, Vepsän kulttuuriseura) Petroskoihin perustettiin ensimmäinen suoma-

lais-ugrilainen koulu, joka hiljattain sai Elias Lönnrotin nimen. Koulussa opetetaan suomea, karjalaa ja vepsää. Eräitä aineita, kuten musiikkia, luonnontiedettä, historiaa ja liikuntaa opetetaan käyttämällä näitä kieliä. Petroskoin yliopiston tulevat opettajat myös harjoittelevat tässä koulussa. Sen tiloissa me pidämme karjalankielisiä illaččuja ja erilaisia kokouksia. Koulun opettajat osallistuvat uusien koulukirjojen ja ohjelmien valmistamiseen.

Vuonna 1990 KRL oli yhdessä Vepsän kulttuuriseuran kanssa tekemässä aloitetta karjalan ja vepsän kielen laitoksen perustamista Petroskoin yliopistoon. Nykyään laitoksella työskentelee seitsemän opettajaa. Yhteensä karjalan ja vepsän kieltä pääaineenaan opiskelee yli sata opiskelijaa. Opettajina työskentelevät Petroskoin yliopistosta valmistuneet. He työskentelevät myös koulunopettajina, lehtien sekä radion ja television toimittajina, kulttuurialan asiantuntijoina ja tulkkeina. Yliopisto on järjestänyt myös jatko-opiskelua. Parhaimmat opiskelijat tekevät tutkimustyötä suomen, karjalan ja vepsän kielen alalla. Myöhemmin karjalan ja vepsän kielen laitos perustettiin myös Pedagogiseen yliopistoon.

Molempien yliopiston opettajat pitävät joka kesä viikon pituisia karjalan kielen kesäkursseja, joihin osallistuu pääasiassa karjalan kielen opettajia ja lastentarhojen kasvattajia. Kurkseista ovat kiinnostuneet myös Suomessa asuvat karjalaiset. On tärkeää, että kielikursseja pidetään karjalaisissa kylissä, joissa elää aito karjalainen kulttuuri.

Petroskoihin perustettiin Karjalaine sana - niminen kirjallisuusseura, jonka jäsenet julkaisevat karjalankielistä kirjallisuutta. Kertomus- ja runokirjoja on ilmestynyt melkoisesti, yli kaksikymmentä kirjaa on julkaistu viime vuosina.

Karjalan Rahvahan Liitto perusti osastojaan moniin karjalaisiin kyliin. Nykyään osastoja on Uhtualla, Kostamuksessa, Kiestingissä, Pääjärvellä, Kemissä, Paateneessa, Mu-

jejärvellä, Karhumäessä, Segezassa, Prääsässä, Jessoilassa, Kotkatjärvellä ja Nuožjärvellä. Jäsenseurat eivät tosin ole suuria, tavallisesti noin 20-30 hengen suuruisia, mutta niiden toiminta on tärkeää. Ne järjestävät karjalankielisiä illanviettoja ja perinteellisiä pruaniekkvoja.

Suomessa toimivan Uhtuan seuran aloituksesta Uhtualla on jo monta vuotta toimii kielipesä. Sen merkitys kielen elvyttämiselle on erittäin suuri. Toiminta pohjautuu siihen, että lasten kanssa puhutaan ainoastaan karjalaa. Alussa oli tiettyjä vaikeuksia, mutta myöhemmin tilanne muutui aivan perinpohjaisesti. Kielipesässä opetetaan leikin avulla yksinkertaisia lauseita, joita tarvitaan jokapäiväisessä elämässä. Myöhemmin lapset oppivat runoja ja kertomuksia. Vähitellen lapset alkavat puhua karjalan kieltä. Sittemmin heidän vanhempansa, jotka eivät kunnolla osanneet karjalaa, kääntyivät lastentarhan puoleen ja pyysivät järjestämään heillekin jonkinlaisia karjalan kielen kursseja. Uhtuan kielipesän toiminta sai hyvää vastakaikua ja nyt monet muutkin lastentarhat haluaisivat aloittaa samanlaista toimintaa. Karjalan opetusministeriö ei ole kuitenkaan kiinnostunut kielipesän toiminnasta eikä halua levittää sen toimintaa muihin lastentarhoihin. Vaikeutena on myös kielipesän niukka rahoitus.

Vuosi sitten KRL ryhtyi toteuttamaan uutta projektia. Kun olemme huomanneet, että nuorissa perheissä hyvin harvoin kieltä siirretään äidiltä lapsille, niin rupesimme ajattelemaan karjalankielisen nukketeatterin perustamista. Yliopiston opiskelijat ja opettajat ryhtyivät työhön ja kokoon kerääntyi 16 hengen porukka, joka kokeneen ohjaajan johdolla rupesi harjoittelemaan ensimmäistä näytelmää. Opiskelijat itse käänsivät tekstin venäjän kielestä. Se on monelle lapselle tuttu näytelmä, joka näytettiin televisiossa piirrosfilminä *Kuin Hukka Vasikalle muamona oli*. Näytelmä otettiin lämpimästi vastaan.

Karjalan Tasavallassa on pidetty viisi

karjalaisten edustajakokousta, jokaiseen niistä osallistui myös KRL. Näiden edustajakokousten päätösten pohjalta Karjalan hallinnon yhteyteen perustettiin Kansallinen komitea, joka rupesi ajamaan kansallisia asioita. Monet liittomme toimintaa koskevat kysymykset ratkaistiin sen kanssa. Komitean yhteyteen perustettiin myös mm. sanastollis-ortografinen komissio, jonka tekijät rupesivat kehittämään uutta karjalankielistä sanastoa.

Karjalaiset ovat yrittäneet saada kielelleen virallisen aseman. Seitsemän vuotta sitten ehdotimme, että karjalan kieli tulisi Karjalan Tasavallassa venäjän kielen rinnalla toiseksi viralliseksi kieleksi. Karjalan Lainsäädäntökokous ei hyväksynyt ehdotusta vedoten siihen, että karjalan kieli ei ole vielä tarpeellisessa määrin käytössä ja että lain hyväksyminen vaatisi kaikilta viranomaisilta kahden kielen taitoa ja että siihen ei ole vastaavia varoja. Sanottiin myös, että yhtenäisen karjalan kielen puuttuminen on suurena esteenä vastaavan lain hyväksymiseksi.

Viimeinen väite oli vakava ja vastustajien mielestä tärkein. Kuitenkin maailmassa on monta esimerkkiä siitä, että kaksikin kieltä aivan hyvin toimii valtiollisessa elämässä. Esimerkkinä voi olla vaikka Norja, jossa on kaksi valtiollista kieltä ja molemmilla on kirjakieli. Venäjällä suomalais-ugrilaisista tasavalloista löytyy sellaisia esimerkkejä. Mordvalaisilla on kaksi kirjakielimuotoa: mordva ja ersä, marilaisilla vuorimari ja niittymari, hanteilla on kolme kirjakielimuotoa. Tärkeätä on muistaa, että jokaisen kielen kohdalla tämä kysymys on ratkaistava ottaen huomioon nimenomaisen kielen kehitys ja rakenne. Toisissa kielissä ongelma ehkä ratkaistaan helposti, toisissa taas on ehdottomasti otettava huomioon päämurteiden erot. Jos erot eivät ole suuria, on helppo tehdä yhtenäinen kirjakieli. Jos ne ovat suuria, silloin on toimittava maltillisesti ja varottava tekemästä kumouksellisia päätöksiä.

Karjalan kieltä opetetaan vasta 15. vuotta

kahtena kielimuotona, toinen pohjautuen varsinais-karjalaan ja toinen livviin. Kumpikaan karjalan kielen normi ei ole vielä vakiintunut. Tällä hetkellä ne ovat vakiintumassa, kehitetään muun muassa uutta poliittista, tieteellistä, taloudellista ja kulttuuritermistöä.

Yhtenäinen kirjakieli vai kaksi kielimuotoa?

Tässä tilanteessa jotkut ovat sitä mieltä, että on jo koittanut aika ryhtyä uuden yhtenäisen karjalan kielen luomiseen. Mielestäni näyttää kuitenkin siltä, että tällä hetkellä on liian aikaista muuttaa näin perinpohjaisesti kielitilannetta Karjalassa. Kielikysymys on herkkä asia, johon täytyy suhtautua hyvin varovaisesti ja perinpohjaisesti harkiten. Kaikki kumoukselliset päätökset voivat johtaa siihen, että itse karjalainen kansa voi ehkä luopua omasta kielestään, varsinkin kun sen käyttöalue ei ole vielä riittävän laaja. Karjalaiset voivat jopa vaihtaa kokonaan venäjän kieleen. Nyt on jo luotu karjalankielisiä aapisia, lukukirjoja, sanakirjoja ja kielioppeja. Täytyisikö niistä luopua ja ruveta luomaan aivan uusia? Jos näin ruvetaan tekemään, on luotava uusi standardikieli, kirjoitettava uudet säännöt ja oppikirjat, koulutettava opettajat uudelleen jne. Kaikki tämä vaatisi aikaa ja voisi synnyttää ihmisissä hämmennystä, joka voisi vaikuttaa kielteisesti elvyttämiskehitykseen. Pahimmillaan karjalan kielen puolustajat voivat muuttua sen vastustajiksi.

Siitä huolimatta herää kysymys, eikö jo 1990-luvulla olisi voitu ruveta elvyttämään karjalan kieltä yhtenäisenä kirjakielenä? Ajatus yhtenäisen karjalan kielen kehittämisestä on monessa mielessä viehättävä ja houkutteleva. Miksei tulevaisuudessa voitaisi yhdistää kaikki murteet yhtenäiseksi kirjakieleksi. Yhtenäinen karjalan kieli olisi ehkä helpommin saanut Karjalan tasavallassa venäjän kielen rinnalla valtiollisen aseman. Silloin olisi myös paljon helpompi ratkaista monet kysy-

Arina 2006–2007

mykset, jotka ovat yhteydessä karjalan kielen opettamiseen ja elvyttämiseen.

Tärkein kysymys on kuitenkin karjalaisen identiteetin vahvistaminen. Karjalaisten itsetunto on kyllä nousussa, mutta se ei ole vielä niin vahva, että olisi aika aloittaa uusia kielireformeja. Olen melko varma, että jyrkät käänteet kielenohjailussa voisivat huonontaa tilannetta ja jopa johtaa katastrofiin.

Kirjallisuutta

- Anisimov N.A. 1939: *Karelskoin kielen grammatika*. I čuasti. Petrozavodsk
- Beljakov 1934: *Literatura hrestomatja*. II čuasti, Mosku
- Bubrih D. V. 1937: *Grammatika karelskogo jazyka*. Petrozavodsk
- Golovkin A.N. 1998: *Prošedšije čerez veka* (Vuosisatoja kulkeneet). Tveri
- Markianova L.: 2000 *Karjalan kieli venäjän kielen naapurina*. Kieli- ja kulttuurikontaktit. Oulu-Kajaani
- Virtaranta H. ja P. 1986: *Kauas läksit karja-*

lainen. Matkamuistelmia tverinkarjalaisista kylistä. Porvoo-Helsinki-Juva. Werner Söderström osakeyhtiö

- Zaikov P. 1995: *Karjalan kielen opetus ja käyttö nykypäivänä*. Koltat, karjalaiset ja setukaiset. Snellmann instituutti. A.sarja. 19, S.109-115
- Zaikov P.2000: *Karjalan kielen opettamisesta Karjalan Tasavallassa*. Kieli- ja kulttuuri-kontaktit. Oulu-Kajaani
- Zaikov P. 2005: *The Karelian language in the Republic of Karelia*. The Uralic languages today, Paris
- Yleiskarjalaisten Neuvostojen I edustajakokous, 1990 Pervyi Vsekarelski sjezd sovetov. Petrozavodsk
- Konseptio 2000: *Suomalais-ugrilaisen koulun kehityksen konseptio*. Rodnyje jazyki v škole. Vyp.I, Petrozavodsk.
- Fortunatova J.J.: 1938 *Luvenda kniiga*. I čuasti.Petrozavodsk
- Fortunatova J.J. :1939 *Luvenda kniiga*. II čuasti.Petrozavodsk